

MAŁY SZACHISTA- EDUKACJA PRZEZ SZACHY W PRZEDSZKOLU

AUTORZY: mgr Aleksandra Strach – nauczyciel wychowania
przedszkolnego
mgr Katarzyna Durbas – nauczyciel wychowania
przedszkolnego

OSOBY WDRAŻAJĄCE : mgr Aleksandra Strach,
mgr Katarzyna Durbas

TERMIN REALIZACJI : październik 2018 – czerwiec 2019

MIEJSCE REALIZACJI: Przedszkole Publiczne nr 1
Górki Małe ul. Zalesie 3
43-430 Górki Wielkie

*„Szachy – pod względem swej formy są grą,
pod względem treści sztuką,
z punktu widzenia trudności opanowania ich – nauką”*

Tigran Petrosjan, dziewiąty mistrz świata

1. Wstęp do programu

Gra zwana szachami powstała w trzecim ćwierćwieczu VI wieku naszej ery.

Kolebką szachów są Indie. Stamtąd dotarły one do Persji, gdzie w krótkim czasie zyskały sobie wielu zwolenników. Po podbiciu Persji przez Arabów szachy rozprzestrzeniły się na inne kraje. Gra w szachy została wzbogacona o nowe sposoby rozgrywania partii, przede wszystkim przez arabskich entuzjastów tej gry. Do Europy szachy dotarły już w VIII-IX wieku, początkowo do Hiszpanii, Włoch i Francji, potem do Niemiec, Anglii i Skandynawii. W Rosji znane były już w IX wieku, dokąd przywędrowały bezpośrednio ze wschodu. Na podstawie wzmianek w literaturze przypuszcza się, że szachy dotarły do Polski w XII wieku, za panowania Bolesława Krzywoustego. Umiejętność gry w szachy uznawana była za zaletę i zyskała sobie wysoką rangę na dworze królewskim. W Europie szczególnie rozkwit szachów rozpoczął się w XVI wieku.

Gra w szachy jest obecnie coraz bardziej rozpowszechniana wśród uczniów szkoły podstawowej.

Wyjątkowo intelektualny charakter tej gry sprzyja rozwojowi umiejętności poznawczych, matematycznych i lingwistycznych. Grając w szachy pokonujemy różne przeszkody intelektualne, analizujemy sytuacje problematyczne, formułujemy hipotezy, rozważamy różne opcje, przewidujemy rezultaty kolejnych posunięć, planujemy swoje zagrania, wymyślamy strategie, szukamy rozwiązań i podejmujemy decyzje.

Ponadto gra promuje takie wartości jak: dyscyplina, samokontrola, grzeczność, szacunek, cierpliwość, odpowiedzialność. Rozwija też umiejętność rozwiązywania sytuacji, tj. umiejętność, dzięki której można wygrać lub przegrać.

Szachy uważane są za grę „fair play”, gdyż trudno w niej o oszustwo podczas rywalizacji. Reguły ustalone w turniejach szachowych dają równe szanse każdemu, co jest bardzo istotne dla młodych szachistów, rozpoczynających naukę gry. Jest to bardzo ważny argument, dzięki któremu uczeń nie zniechęca się łatwo, a wręcz odwrotnie mobilizując się osiąga lepsze wyniki dążąc do sukcesu. Gra w szachy może zapobiegać zachowaniom agresywnym, a szczególnie wśród uczniów nadpobudliwych mających problemy z koncentracją. Szachy stosowane jako terapia mogą przyczynić się do zapobiegania antyspołecznym zachowaniom ucznia, niwelując złe cechy osobowości. W szachach nie ma miejsca na brutalność, wyzwiska i wulgaryzmy, negatywne zachowania, w które obfituje każde przybłokowe podwórko i boisko.

Niewiele rzeczy na świecie może tak jak królewska gra, nauczyć dziecko odpowiedzialności, ponoszenia konsekwencji własnych decyzji,

Dzięki temu nabywa ono odporności psychicznej, poznaje własne reakcje, na sytuacje stresowe, uczy się w jaki sposób najlepiej radzić sobie ze stresem i tym samym łatwiej mu będzie reagować na sytuacje stresowe w szkole, rodzinie, pracy.

Uczniowie z zaburzeniami emocjonalnymi mają zazwyczaj niską samoocenę, jednakże podczas rozgrywek dzięki zwycięskim partiom ich stan może ulec zmianie, zyskując lepszy prestiż w społeczeństwie szkolnym i rodzinnym.

Warto pamiętać, że oprócz tych wszystkich walorów edukacyjnych i wychowawczych, szachy są również grą, rozrywką, świetną zabawą i mogą stać się dla naszych uczniów pasją i sposobem na życie.

2. Charakterystyka programu

Program przewidziany jest dla dzieci 5-letnich zainteresowanych grą w szachy. Ma na celu wspomaganie kształcenia cech osobowości, charakteru, umiejętności poznawczych. Rozgrywki szachowe winny mieć formę zabawową, a następnie przeradzać się w umiejętność nabywania zasad zdrowej rywalizacji. Jest to elementarne wprowadzenie zasad poruszania się figur (bierek) na szachownicy oraz samodzielnego poszukiwania taktyki i możliwości dania mata. Ważne jest, aby młodzi przyszli szachiści potrafili przyjmować sukcesy i porażki współzawodnicząc w mini rozgrywkach szachowych między sobą.

Program ten może wspomóc jedną z najważniejszych percepcji, jakie posiada człowiek umiejętność rozwoju myślenia, a więc ogólnego rozwoju umysłu. Może być pomocny uczniowi w przyswajaniu programu szkolnego, a także w przejawianiu inicjatywy twórczego myślenia.

Głównym założeniem programu jest rozwijanie umiejętności matematycznych, określanie położenia obiektów, symetrii, orientacji, wyobraźni przestrzennej, uważnego słuchania, logicznego myślenia ukierunkowanie ucznia do rozwoju samodzielnego myślenia podczas gry w szachy. Pomaganie mu w tworzeniu ustawień taktycznych w celu obrony i ataku figurami w kierunku przeciwnika .

3. Organizacja zajęć

Zajęcia szachowe odbywać się będą raz w tygodniu w ramach zajęć dodatkowych w grupach liczących maksymalnie 6 dzieci. Dominującą metodą pracy będzie metoda zabawowa.

Zajęcia będą przebiegały w atmosferze zachęty, życzliwości, spokoju i radości czerpanej z zabawy.

Każde dziecko będzie miało swobodę gry w szachy na zasadzie pełnej dobrowolności, a wychowawca będzie inspirował, wspierał i zachęcał dziecko do kontynuacji działań szachowych.

Organizacji zajęć i doborowi metod będzie przyświecać zasada indywidualizacji i podmiotowości wobec każdego uczestnika zajęć.

Konstrukcja zajęć:

- zasada klamry (wprowadzenie - treść- podsumowanie i utrwalenie)
- czytelny i w miarę stały układ zajęć:
 - * wprowadzenie z historyjką
 - * prezentacja nauczyciela wraz z wprowadzeniem wierszyka
 - * zabawy ruchowe dostosowane do tematyki
 - * ćwiczenia indywidualne lub w parach na szachownicy
 - * indywidualne ćwiczenia graficzne
 - * kolorowanka
 - * podsumowanie

4. Cele programu

Celem edukacji przez szachy jest wspomaganie wszechstronnego i harmonijnego rozwoju dziecka.

Przekazanie szachowej pasji i uwrażliwienie na piękno tej gry. Wspieranie rozwoju analitycznego myślenia oraz zwiększenie cierpliwości, wytrwałości i koncentracji uwagi. Ćwiczenie pamięci oraz umiejętności analitycznego myślenia. Rozwijanie zainteresowania szachami jako dziedziną sportową.

CELE SZCZEGÓŁOWE

1. Poznanie zasad gry w szachy.
2. Poznanie i stosowanie zasad poruszania się figur na planszy.
3. Poznanie roli i funkcji figur w grze.
4. Przestrzeganie zasad gry.
5. Nabycie umiejętności posługiwania się zegarem.

6. Poznanie zasad zapisu gry.
7. Rozpoznawanie sytuacji szachowych i umiejętność zamiatowania przeciwnika.
8. Szanowanie i nie lekceważenie swojego przeciwnika.
9. Rozpoznawanie sytuacji patowych. .
10. Rozwijanie zdolności do działania w zespole i osiągnięcia zamierzonego celu
11. Umiejętność uczenia się na własnych błędach.
12. Wyrabianie poczucia ładu, porządku i estetyki.
13. Kształtowanie percepcji wzrokowej.
14. Poczucie własnej wartości.
15. Poznawanie i bogacenie słownika terminów szachowych.
16. Posługiwanie się symbolami szachowymi w celu pokonania bariery językowej.
17. Czerpanie radości i zadowolenia grą w szachy.

5. Założone osiągnięcia dziecka

DZIECKO:

- Zainteresuje się grą w szachy.
- Wzbogaci wiedzę na temat szachów.
- Będzie używało i stosowało terminologię szachową.
- Posługiwało się słownikiem szachisty.
- Pozna zasady i reguły gry w szachy oraz będzie je przestrzegać.
- Opanuje zasady wykonywania ruchów poszczególnych bierek.
- Gra z rywalem na tym samym poziomie zaawansowania.
- Określa i nazywa poszczególne figury szachowe.
- Stara się poprawnie ustawić bierki na szachownicy.
- Poprawnie określa wygląd zewnętrzny danej figury lub pionów.
- Potrafi oznaczyć bierki wielkimi literami w zapisie i nazwie.
- Zna wartość punktową wszystkich pionów i bierek.
- Potrafi powiedzieć z ilu części składa się gra w szachy oraz, w której części on sam się znajduje, gdy gra.
- Stosuje zapis partii szachowych w celu omówienia poszczególnych ruchów – analiza.
- Stara się stosować dodatkowe skróty, aby oznaczyć bicie, roszady, szachowanie, pata itp.
- Stosuje zasady gry fair play.

5. Narzędzia pracy

6. Treści kształcenia i wychowania

Program „Mały szachista” zawiera podstawowe elementy i zasady gry w szachy oraz pojęcia i terminy, które powinny opanować dzieci, w początkującej fazie gry w szachy. Wykorzystanie ich umożliwi dzieciom poznanie w sposób zrozumiały tajników różnych strategii, a ponadto postara się wyjaśnić, że wynik nie należy od przypadku czy szczęścia, lecz o wygranej decyduje inteligencja i wyobraźnia.

Gra w szachy umożliwi dzieciom:

- Poznanie historii gry w szachy / skąd pochodzą/
- Co to jest gra strategiczna?
- Zademonstrowanie różnych rodzajów szachów / przyniesionych przez dzieci z domu, lub przez nauczyciela/
- Wyjaśnienie pojęcia szachownica / budowa/
- Określanie rzędów oraz poprawne nazewnictwo /kolumna, rząd, diagonal/
- Objasnienie nazw następujących bierek /król, hetman, wieże, gongie, skoczki/ oraz ich pozycje na

polu szachowym

- Poznanie ruchów poszczególnych bierok na szachownicy
- Bicie poszczególnych pionów i bierok – bicie w przelocie
- Zapoznanie z regułami gry
- Poznanie różnych rodzajów ruchów
- Interpretacja znaczenia pojęcia roszada / krótka i długa/
- Co nazywamy szachem i kiedy go stosujemy w grze?
- Kiedy występuje remis zwany patem?
- Jak rozpocząć bitwę, czyli co to jest atak i obrona?
- Poznanie punktacji poszczególnych bierok i pionów
- Rozpoczęcie partii – uczymy się grać
- Poznanie określenia debiutu półotwarte i zastosowanie ich w grze
- Wyróżnianie występujących rodzajów obron:
 - obrona francuska
 - obrona sycylijska
- Umiejętność określania faz gry / faza środkowa i faza końcowa/
- Wyszczególnianie rodzaju pionów występujących podczas gry w szachy:
 - pion izolowany
 - pion zdwojony
 - pion odstały
 - pion promowany
- Poznanie różnych zapisów partii szachowych
- Sprawne posługiwanie się zapisami szachowymi oraz użycie ich w praktycznym działaniu
- Poznanie skrótów poszczególnych bierok:
 - król – K
 - hetman – H
 - wieża – W
 - goniec – G
 - skoczek – S
- Poznanie zapisów dodatkowych skrótów, aby oznaczyć bicia:
 - o – o – krótka roszada, / kiedy król porusza się w kierunku najbliższej wieży/
 - o-o-o – długa roszada, / kiedy król porusza się w kierunku wieży znajdującej się dalej/
 - + - szach
 - ++ - mat lub # - mat
 - a p – bicie w przelocie pionem innego pion
 - /- / - równa pozycja
- Rozwiązywanie zadań szachowych przez dzieci
- Stworzenie słownika terminów szachowych
- Opanowanie pojęć szachowych
- Wspomaganie dzieci w rozwijaniu uzdolnień oraz kształtowanie czynności intelektualnych potrzebnych w codziennych sytuacjach i w dalszej edukacji
- Kształtowanie u dzieci odporności emocjonalnej koniecznej do racjonalnego radzenia sobie w nowych i trudnych sytuacjach, w tym także do łagodnego znoszenia stresów i porażek
- Rozwijanie umiejętności społecznych dzieci, które są niezbędne w poprawnych relacjach z dziećmi i dorosłymi
- Zapewnienie dzieciom lepszych szans edukacyjnych poprzez wspieranie ich ciekawości, aktywności i samodzielności, a także kształtowanie tych wiadomości i umiejętności, które są ważne w edukacji przedszkolnej.

7. Ewaluacja końcowa

Aby przekonać się czy zaproponowany program ma pożądany wpływ na dzieci konieczne jest przeprowadzenie ewaluacji, tj. działania zmierzającego do stwierdzenia czy zawarte w nim treści są skuteczne w pracy dydaktyczno- wychowawczo- opiekuńczej. Naturalną formą ewaluacji tego programu będzie:

- pozytywna opinia rodziców na temat prezentowanych umiejętności przez dzieci gry w szachy/ ankieta/
- poziom zadowolenia dzieci z własnych dokonań i umiejętności wykorzystanych w procesie poznawania tajników gry w szachy,
- gromadzenie takich wiadomości na temat gry w szachy przez dzieci , które pozwolą ujawnić ukryte zdolności,
- podsumowaniem edukacji szachowej będzie wyłonienie przedszkolnego mistrza gry w szachy podczas turnieju szachowego zorganizowanego na terenie przedszkola.

Mamy nadzieję , iż program opracowany przez nas pomoże dzieciom w prosty, zrozumiały i zabawny sposób poznać strategię gry planszowej, pozwoli również omówić ruchy figur , a także zaznajomi z taktyką. Pomoże rozwinąć umiejętności dziecka pobudzając jego wyobraźnię, ćwicząc pamięć i ucząc logicznego myślenia. A dzięki praktycznym zadaniom mali gracze staną się świetnymi szachistami.

LITERATURA

- 1.Podstawa Programowa Wychowania Przedszkolnego dla Przedszkoli, Oddziałów Przedszkolnych w Szkołach Podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego,
- 2.Maria Kwaśniewska i W. Żaba – Żabińska- Program wychowania przedszkolnego „Nasze przedszkole”.
- 3.Łukasz Suchowierski - “Szachy w przedszkolu” - od podstaw do pierwszego turnieju.
- 4.Magdalena Zielinska - “Grajmy w szachy”- cz.1
- 5.James Eade- Szachy – Praktyczny przewodnik – Jak grać i wygrać .
- 6.Centrum Edukacji Dziecięcej – Szachy dla dzieci.
- 7.Maria Jolanta Małek – „Rozwijanie zdolności twórczych”- Bliżej przedszkola
- 8.Maria Grychtoł - „Nauczyciel edukatorem wartości”- Bliżej przedszkola.
- 9.Przewodnik metodyczny – „Co powinien zawierać prawidłowy program” – Wydawnictwo Żak.
- 10.Informacje ze stron internetowych.

Zgoda na prowadzenie innowacji

Wyrażamy zgodę na prowadzenie innowacji pedagogicznej
w Przedszkolu Publicznym nr 1 w Górkach Małych pn.
“MAŁY SZACHISTA- EDUKACJA PRZEZ SZACHY W
PRZEDSZKOLU”.

podpis autorów

Katarzyna Dubas
Aleksandra Strach